

Үбүлүйдээх биір дойдулаахлыт

ИДЭТИГЭР БЭРИНИИЛЭЭХ

Ханнык бабарар киһи бэйэтин олохтор талын ылыгыт идэтин собулур, таптыыр эр буоллааһына үлэтэ таһаарылыах, иһинэстэ көскүлээх буолар. Биір онук киһини, олохун сүөһү иһитигэр анаабыт ветеринарнай фельдшер, Саха республикатын тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, Хоптово нэһилиэгин олохтооҕо Николай Николаевич Осипов буолар.

Сааһыттан этинэн-хаанынан билбэтэ 1962 с. Уоржаа бастакы кылааһы бүтэрэ баран Хадаарга, Хайахсыаха үөрөнөн, 8 кылааһы Диринг орто оскуолатыгар бүтэрбэтэ. Ол кээнэлтэн фермага үлэлээн баран 1973-1975 сс. армияҕа сулууспалаабыта. Онтон дойдутар Эристик Эристин аатынан совхоз Хоптовоотуу отделеһыгар рабочайынан, биргэдьининэн үлэлээбэтэ. Бу дьылларга совхоз дьонно өрө күүрүүлээхтик үлэлээбэт кэмнэргэр социалистическай куоталаһыта совхозка,

Саха АССР-гар хас да төсүлээх кыайылыааҕа буолбуттарыгар киһи эмэе сэмэй кылаатын киллэрсэбэтэ.

1981 с. Дьоккуускайдаагы тыа хаһаайыстыбатын техникумун ветеринарнай отделениега үөрөнө киирбэтэ. Студеннык сылдьан олохун аргыһы Эһиһаа Дьогт-риевнаны кытта бөлөһөн, олохторун холбоон ыал буолбуттара, түөрт орлоохтор. Орторо билигин үөрэхтэриин бүтэрэн үлэтигэр хамсыы, сорохторо үөрэнэ сылдьаллар.

Николай Николаевич, илээх дьыа көргөн ара баһылыга. Хаһаайыстыбатыгар сүөһү, сыгы, куурусса иһэр, ону таһынан оҕуруот аһын олохтуутунан дьарыктанар. Хоптово нэһилиэгэр 28 сыл устата харыс да сирин халбарыйбакка ветеринарнай фельдшеринэн үлэлээн кэллэ. Үлэтигэр бэринилээх, эппиэттөөхтөөх, бэйэтин идэтин толору баһылаабыт специалист баһылыгынан биллэр. Сылларын билбэккэ, күнүс-туун букулун суһал ыгырылытарга баран көмө

онорон, нэһилиэгини ытыктабыллы ылар. Кэчү үлэтигэр коллектива, Хоптово ветеринарнай участка, улууска биір бастык үлэстэ, тарытэ буолар. Ветеринарнай управление иһинэн ытыктылар бары конкурстарга, күрөхтэһилэргэ көхтөөхтүк ыстаталлар. Николай Николаевич "Бастык" специалист" номинация хаһаайына, 2007 с. "СР тыатын хаһаайыстыбатын туйгуна" бөлөһөн наҕараадалаабыта.

Киһи билигин даҕаны собулур идэтинэн таһаарылыахтык үлэти сымдар. Иһин этэн туран, түмүктэр 55 сааһын үбүлүйдүр дьоро күлүнэн иһитик-истинник эрэрдэлиһин уонна үтүө доруобуйаны, дьолусарпын баҕарыаһы!

В. СОЛОВЬЕВ.

Атыы-эргизэн

АТЫЫЛАҤААЧЧЫ БЫРААБЫН КӨМҮСКЭЭҤИН – БИҤИГИ СОРУКПҮТ

Атыылааччы уонна атыылаааччы, онорон таһаараччы уонна туһанааччы сыһыаннара атыы-эргизэн баһысханьык кэтин-тэниэ туар үйэтигэр куруук баар буолар. Киһилэр сыһыаннарын, бырааптарын чоҕулуур-туолкайдыр сыаллаах Россия-скай федерация "О защите прав потребителей" дээн ааттаах 2300-1 №-дэх сокуона 1992 с. олуньу ий 7 күнүгэр Россия таһыынан быһаарылыаҥ хаһыаттарга уонна да атын маассабай информация баһааларыгар бэчээтэһэн туар. Ол эбэтэр ити күнтэн ыла бу сокуон үлэтир. Кэсптэн кэсптэр манна туһааннаах уларытыылар уонна эбилэр киирэллэр. Холбоур, үһүс ахтылар сокуонга уларытыы уонна эбил 2008 с. бас ийин 23 күнүгэр 160-с №-дэх федеральнай сокуонга киирбэтэ.

Бу сокуон төрдүс балаһата туһанааччылар бырааптарын государственнай уонна общественнай көмүскээһингэ туһуланар. Манна туһааннаах контуруол уонна кэспэн көрүү маньык хайысханан ытыллар:

- сокуон ирдэбилин толотторуу;
- онорон таһаараччыларга, атыылыттарга анаа туһааннаах сокуону киһини таһаартарбат хайысхалаах предисказиелары тиэспэр;
- Россия-скай федерация туһааннаах сокуоннарыгар олохуран ирдэбилигэ эппиэттэбэт табаар атыыты, онорон таһаарылы тохотуу (приостановление) мээрэлэрин туттуу;
- атыылаааччы бырааба кэспиллэспин матырыалааларын прокуратура органдарын көмүө ыстат тустаах дьайылы ыстаттаргы;
- суут көмүө атыылаааччы (туһанааччы) быраабын көмүспэлэрин уода. хайысхалар.

Биһиги улууска үһүс ыһыллар үлэһэн Саха республикатын Роспотребнадзор федеральнай сулууспатын Таатта оройуонун Чурапчытаагы бэрэстэбинэ-

тэлиһиттэ дьарыктанар. Үлэ-хамнас араас өрүтүккэ ытылларга быһааранар. Бу быһааннаах уонна быһааньы таһыан мисстэтигэр тахсан бэрэбиэркэлэр буһуллар. Бэрэбиэркэ сүрүн төрүөтүнэн туһанааччы эбэтэр атыылаааччы сайабылыаньыта, үтүө сурута буолуон сөп.

Бэрэбиэркэ араас эйгэ (услуга) ытыллар:

- паромехарская, постиница, автосервис, үөрөх, медицина өнөлөрүгэр;
- сибээс, пассажирдары таһыы, ветеринарнай, атыы-эргизэн, олох-дьаһах хаһаайыстыбатын өнөлөрүгэр ода;

Биһиги үөрөх дьылын аһылыгылар тустаах бэрэбиэркэ түмүгэр оскуолаларга, уһулааннарга кэчэ итэсптэр-быһаарастар, патеническый уонна санитарнай ирдэбиллэри тутуспат өрүттэр арыллан туһааннаах оскуола уонна ор саады дуоһунастаах дьонно административнай мээрор тэриһилиннар. Биірдиһилээн өгөнөн туһанааччылартан, атыылаааччылартан сайабылыаньыа киирпитэ кэчэ (бу киһилэр бэйэлэрин бырааптарын билбэттэрэ, туһаматтара буолар).

Атыылаааччы быраабын быһаарар сыаллаах ыстатыйалар мантан ыла таһыт көмүө сырдаттылаахтара, туһааннаах сокуоннартан быһаарылыгар бэчээтэһэлтэрэ дээн ааратчыларга иһитиннэрэбин.

Муһаарар болтуруостаргытын, тустаах сайабылыаньыларгытын үлэ чааһыгар (субуотаттан, өрөбүлгэн ураты) маньык вадырыска тиэспэрэххитин сөп. Чурапчы сал, Карл Маркс уул 3 "а" №-гэр.

Е.И. ПОПОВА,

СР Роспотребнадзор федеральнай сулууспатын Таатта оройуонун Чурапчытаагы бэрэстэбинэтиһитэ.

Абааччы санаата

Үтүө сайынааста. Былырылыгы уһун ардахтар кэспиллэрттэн уонна быһыл сайын ардахтан от да, сир аһа да үүнэ. Аһа сүөһүлүгэ нэһилиэгэртэн уратылар оту хото оттоотулар. От хаачыстыбата, былырылыгыга хоһоотхо, үчүгэй. Быһыл тоңоруу хоһут түһэн от өрө дэри күөх турда. Ол пана баран ордор сирдэри оттоон эһиһигэ хаһааны кыайтарбата, дьон кыһыны туоруур эр отторунан мунураннаһылар. Айылы быһаһы да, курааны да эмэксэ аһыт, сыһа бөлөһөнөн аһалар. Ол курдук быһыл ижэкс, үһүс Ыспааһаһтарга ардах түспэтэ. Күнү-дьылы билбэтэччилэр да эһэлэринэн, баларын ыла кураан, куйаас, оту-маһы куурдан, сөһүүмү аһыатан эһиһли курааны бөлөһөһөр. Уһунуһу курааннаан куйаардына, мутукча лабаһаһыгар хатан күһүн түспүтэ пана баран, саас хаар үрдүгэр түһэр. Хаар тыаттан уулаан бүтүөн сөп.

КУРААН КЭЛЭР ЧИНЧИТЭ БИЛИННЭ

Уруку кураан дьылларга Аһа уһуор үрэхтэргэ оттоон, онно сүөһүлү таһааран кыстатан уонна очототуу быһаас кыаһын Аһуортан кытта оту, Алтай, Казахстан комбикормнарын аһаан фермалар кыһылыарын аайы булгуһаах курдук өрөһөлөн, эһиһи аһылыгы, дулаһы, балары бөлөһөнөн, көмөхөстэри күүксэ үлэлэтэн сүөһү төбөтүн улаханьык ачаппаһа туорааһыттыт. Быһаас, партия райкома тыа хаһаайыстыбатын управлениета, совхозтар специалистарын дьонун биір сыалга түмэр, тэриһэр үлэлэрин көдүүһү улахан орулу оһиһооту саарбага суох. Аһа уһуор үрэхтэр оттоомотхоторо ыраатта. Билигин киһи аһаһы уһат дуһа, талах, сөһөнөх буолан турдаһтара. Мырыла киһигэ Макаров бу үрэхтэри оттоһун, оттуурга бөлөһөһөн туһуһан ыстатыйатын толору биһирэһиһ Саатар чутастаагы нэһилиэгэр тахсан оттоохтары сөп. Оттоомоһоо хаалыт сирдэри сир тоһотуһа, баһаар барар кутала тохтоотуһа эппиэттээх дьонун аһаан, хаһаһаан өрөһөлүнү тэриһиһхэ. Аһы от, сенаж биір буоллаһына аһылаһан страховоной фонда да тэриһиһхэ, дьонто-сэргэ өйдөтөр үлэни ытыаһа. Түмүктээн эттэххэ, Максим Николаевич Сибиряков өрдөөһүтэн сэрэтэр кураан дьылларын иһаа кэллэ дин санаһыһын.

Сергей НОГОВИЦЫН, Баһыа.

Чурапчыга ОДьКХ төрүттэммитэ 50 сылын көрсө

ҮТҮӨ СУОБАСТААХТЫК ҮЛЭЛЭЭБИТИМ

зал, райсовет дьыһа, котельная, милиция-скай контуората, котельная, коммуналь-най контуора сана улахан гараһа, котель-ная ода этиһэр. Александров Проньы-ын өр сыл биіргэ үлэлэһипит.

Сотору кэспинэн коммунальнай контуор-байт дьыа-уот, коммунальнай хаһаайыс-тыба тэриһэлтэһэр тэһа улаһыттыт. Оһоо начальнигынан Семен Николаевич Дьяч-ковская ананан кэлбэтэ. Киһи өр сыл үлэ-лэһитэ. Үлэ-хамнас күөсүү өргүһүтэ. Биһиги оһуругү бириһиһэ буола улаһытты-пыт. Бастакы, иһаа квартал уопсай дьыа-лэһэ биһиги көрүүбүтүгэр киирбиттэра. Иһаа квартал биірдин уопсай котельнаяга холбоомуттара. Түүһнэри-күнүстэри көрөрдүт-иһэрбит. Ону таһынан Чарап кулуубун, ОДьКХ контуоратын, сана мас бааньыһы, райком дьыһын, котельнайын, 4 квартиралаах уопсай дьыһын, музыкаль-най оскуолаһы, "Мирин" дьаһылаһы, гос-тепизаны ода үлэр киллэриһипит. Үөрөспит-таһаһыт уһулаһан Макаров Андрей Дмитриевичтын пенсияга тахсыаһпар дьэри уһууһу биіргэ үлэлэһипит. Киһи туохха барыгыгар таһаһаһа, булутас-та-һаһа өйдөһү уол этэ. Бастык үлэһит, об-щественнай олоххо актыыһыаһы, профес-сиа чыһыһа, оройуон депутатыгар тийбэ үүмүтэ. Өссө да өр таһаарылаахтык үлэлэһэр киһи эрдэ бу дойдуттан барыта.

Мырыла кулууба төһмүтүгэр олохто-охтор: "Кулууптуһун онордоххутуна би-ирдэ быһаһаһаһыт", "дэһиһиттэр. Оһоо Андрей биһи. Мырыла кулууп оноро барыһыт. Бөһө контууһан бүтэрэн уутун

ыһыһыһыт. Олохтоохтор үөрүү-көтүү бөрө буолбуттара, улахан маһталларын биһирэһиттэрэ. Ол кэспиттэн 1989 с. Бол-тоһо сана кулуубун тахсан онорон биірг-ипит.

Биһиги үөрөһипит, биіргэ үлэлэһипит оһорлорбут Макаров Миһа, Саввин Станис-лав, Кузьмин Василий, Корякин Коля, Макаров Алеша, байам уолум Слепцов Сергей ода. бары үлүгэй сьаридиттар. Биһиги онорбут, сьаркалааһыт 56-тан тах-са объектааһыт, ону көрөн-иһэн кэспи-бит.

Семен Николаевич Дьячковскай поч-тара начальнигынан ыһыһыттарын кэсп-иттэн Василий Алексеевич Макаров на-чальник буолбута, эмэе уһууһу пенсияга тахсыар дьэри үлэлэһитэ. Василий Алек-сеевич үлэлэһэр кэсптэр 1976 с. "Якутмеж-райгаз" лөвиһыанан газ кэлбэтэ. Оһоо үлэ-тиһаан ГБУ слесарьнан үлэлэһипит. Бастакы, иһаа кварталга газ баллоһна-рын, плиталарын киллэриһипит. Газтара бүтүһүһэ бойыт баран оһордон биіргэ-рөһт. Ол курдук үс сыһтан ордун үлэлэһи-тин, онтоо райгаз туста тэриһтэ буолбута. Оһоо Райком секретара И.П.Местанов на-чальнигынан ыһыһыттын Василий Алек-сеевич: "Эһиһинэ суох таһыһылаһа-һыт", "дэһэн ыһыһаһа. Манна үлэһин сы-һыан газ контуоратын, гараһын, котель-найын, газ ууһар тһөһ сарайын туттар-быһыт.

ОДьКХ тэриһэлтэһэр 30-тан тахса сыл үлэлэһипит. Пенсияга мантан тахсыһыт. Тэриһтэһэр үлэлэһэр кэсптэр общественнай

үлэрэ аһыһыһаһыт кыттарыа. Хас да сыл профсоюз чыһыһа эһиһ, председа-теһин, товарищескай суут председаһи-нэн үлэлэһипит. Үс төһүл сельсовет дьэ-тута буолбутум. П.М.Решетников аһыһан Чурапчытаагы народнай театрга артыыс-тыһыт. Үлэлэһипит туһаһа эһиһэ нэһилик, ОДьКХ мөһиһтэһыһын, рай-ком, райсовет, сельсовет бочуотуһаһыт гра-моталарыһа, маһтал суруктарыһа наҕараадалааһыһыт "Үлэ ветерана" ор-деннааһыһын, "Коммунистическай үлэ ударнига", социалистическай куот-лааһы кыайыһылааһа, "9-с пэһилетка ударнига" бөлөһөһрдэһипит, СССР, Россия Бочуотуһаһыт дьонорыһын, народнай театр 35 сыһыттар "Смена ветеранын" аһыһын ыһы-һыт уонна Чурапчы нэһилиэгин Бочуотта-аһа гражданиа буолбутум. Үтүө дьыһаа программаныһа улахан күөһтэ сана ос-куолаһы, кулуубу, 4 квартиралаах дьыһын онорбутум иһиһиһ нағрудной знактаах-һыт. Оһоо өр сыһыһага үлэлэһипит тэриһтэ-м аһыһын түһэн биіргөһа биһиги да үлэлэһи-хамсы сыһыһаһыт. Үтүө дьыһаһан Ха-даарга 8 квартиралаах арбөлүһоһа уопсай дьыһын үлэр киллэриһигэ, Чурапчыга көһөрүһүтү 60 сыһыгар мемориал оһоһууттар көмөлөһүтүт. Кыһыһыт бириһмэр "Мирин" уһулаһаһа көчөгәрдэ-аһыһыт 13 сыл буолла. Быһыл 70 саастын туолаһыт.

С.Г. СЛЕПЦОВ, ОДьКХ ветерана, Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах гражданиа.

Дыйлар уонна дьоннор

САҢА БАСТАКЫ ҮӨРЭХТЭЭХТЭРИТТЭН БИИРДЭСТЭРЭ

"Арабыт сырдык мөссүөнэ" дигэн ааттаан бу сылга арабытың Одьулуунтан төрүттээх учууталы Георгий Георгиевич Седалищевы үйэтигэ кини туһунан бар дьонго сэхэрини төрөөбүтэ 100 сылыгар анаан билини, оҕолоро, кинигэ таһааргар-дыбыт. Нэһилиэк библиотекатыгар соторутаабыта кинигэ сүрэхтэниитэ буолбута.

Кинигэни сүрүннээн ортоку кыыс мөн, Таисия Сивцева, хомууан таһаар-тардым. Билэр дойдулаахтыг "Илгэ" сурунаал үлэһитэ Мария Тимофеева редакциялаата, үтүс хаартыска киллэрэн борт тупсаҕай ғына онордо.

Кинигэ саҕаланьыгыгар Георгий Георгиевич олоҕо сырдатыллар. Кини баара-суура 44 сыл олох олохон аастыта. Одьулуун Хондугуттан төрүттээх Дьөгүөссэ уонна Вороскуобуйа Сэдэлиһэптергэ бөһиһ оҕонун төрөөбүтэ Саха бастакы үөрэхтээхтэриттэн биридэстэрэ. Улахан уоллара Уйбаан нэһилиэгэр улаханьык убаастанар, сахалыы муударай өйдөөх буолар быраатын инникитин өтө көрөн үөрөттөрбүт эбит. Георгий Дьөгүскай куоракка анал орто педагогической техникуму түөрт сыл үөрөнөн бүтэрибэ. Сэдэлиһэптер бары да мас уустара, үлэһит бөртөрэ эбиттэр. "Хонду бастыг ыаллара өтэ", - дигэн ветеран учуутал Сергей Григорьевич Старостин ахтыгыгар суруйар. Кинигэ сүрэхтэниитигэр бөйүттэн кэлэн арабыт туһунан иһирэхтик кэпсээтэ. Манна даҕатан эттэххэ, арабыт үөрөппүт оҕото сэрин, үлэ ветерана, педагог Иван Павлов, Дирингэ дьыл-лэнэн үөрэнэ сылдьыбыт математика учуутала Екатерина Лукина, сизин аймахтарыттан кооперация ветерана Константин Матвеев, Георгий Седалищев кэрэниин аймаҕа сэрин, кыһоһнай, совхознай тутул ветерана Гермоген Сибиряков, оҕолорун ааттарыттан соҕохо уола прораб Иван Седалищев, Хараандыаҕа биригэ өйөнсөн олохон улааппыт билигин бэйэлэрэ ытык кырдыаҕастар Егор, Гаврил Капитоновтар ахтыы онордулар. Кинигэ ахтыыны суруйбуттар да, кэпсээбиттэр да бары Георгий Седалищев холкусутун, кинигэ билиилэрин, оҕо аймакха үтүө сыһыаннаарын уонна дойдун, айылҕатын таптыларын чорботон бэлэттиллэр.

Арабыт педагогической ыстааһа - 22 сыл, оччолорго да анал ыстаас иһин (выслуга лет) пенсия аһааһыт эбит. Үлэһит Чакыр оскуолатыттан саҕалаабыт. 1930-31 сс. үөрэх сылыгар 2 кылааһынан 20-чэ оҕону үөрөппүт. Үөрөппүт оҕолоруттан сэрин кыттыылааҕа, учуутал, эр сылларга колхоз председателинэн үлэлэбүт Василий Лытэһа ахтар: "Георгий Георгиевич кылааска киирэрин олус кэтээр этибит. Сүрдэх мааны, сүргэн-буортан тэйбит курдук чэбэр, олус кыраһыабай киһи этэ. Оччоттон билиэххэ учуутал буолар баҕа санааҕы сахпыт эбит". Онтон сэрин сылларыта р Дирингэ оҕо дьыһыттар директорынан, үлэлэбүт сылларыт туһунан "Детдом дьыһыт этэ" дигэн сэрин туһулааҕа, бэйэҕэ олохун эмиз оҕону үөрөтүгэ анаабыт улуус кырдыаҕас учуутала Мисхаңл Да ниллов "Саҥа олох" хаһыакка 1992 с. суруйан таһаар-тарбыта. Кини аҕалыы кыһамнылаах директорга олус махтанар ахтар. Георгий Георгиевич көмөтүнэн промартельгэ хас биридүй оҕо сүрү-сөп ғына танас тиктэрибүтүрүн, хас биридүйүтэ оронкоммуттарын кэпсэир, оҕолор олус илгээтиг улааппыттарын, үлэһит дьон буолан да баран бары өрүү күндүтүк санааларын, директордэрин ахтан аһаалларын суруйбут. Үтүө санаалаах дьон кыһамныларынан оҕо саастара төрөппүттэрдэх оҕолоргон итэрэҕэ суох аастытын, Георгий Седалищев директордаах оҕо дьыһыт бары үлэһиттэрэ дууһаларын ууран туран үлэлэбүтүрүн бэлэтиир.

Журналист Иван Федотов суруйарынан, Георгий Седалищев үрдүк культуралаах, интеллигентнай киһи, саха үөрэхтээх дьонноруттан биридэстэрэ. Хонду үрөх уутун туһунан Хараандыаҕа күөл киллэртэрибүт ахтар, астанас кырылымчык кэмигэр төбө кыалларынан дьонугар-сэргэтигэр

көмөлөһөрүн кэпсэир. Онтон кооперация туйгуна, Дьөгүскай куорат олохтооҕо, сэрин кыттылааҕа Иван Владимиров Сэдэлиһэптери кытта ыаллыы олоҕу-бутун, бөркө тапсалларын, олус убаастырын этэр. "Салгыы үөрэн", - дигэн сүбэлэбүтүн ылымматтарын кэмсэрин суруйар. "Калин кулуупка үлэһит, биригэһиридин сылдьан көрсөрүм, олус сэмэй ис културалаах киһи этэ", - дигэн бэлэтиир, оҕолоро кини аатын үйэтигэлириттэн үөрэрин биллэрэр, махтанар. 80 саастарын аастыт эдьийдэрибүт Варвара Кожурова, Мария Карпова убайдарын олус

сөбүлүүлэрин, кини тутталларын ахталлар.

Билигин бизс биригэ төрөөбүтүт бары ийэ, аҕа, эһэ, эбэ буолан олохтот. Улахан кыыс Прасковья Старостина бизс оҕлоох, сибээс ветерана, иккэ кыыс Изабелла Кузьмина үс оҕлоох, Доруо-

Арабыт
сырдык
мөссүөнө

буйа харыстабылын туйгуна, уол Иван үс оҕлоох, прораб, охотвед-биолог, үтүс кыыс Таисия үс оҕлоох, го-сударственной сулууспа ветерана, кырабыт Анфиса үс оҕлоох, историк учуутал. Онтон Георгий Седалищев ситэ олоҕо-ботоох олохун бизс оҕоттон 17 сизин, 16 хос сизин салгыттылар.

Төрөппүттэриг көнө-судургу майтылара олоххо сөстөөх суолу буларбытыгар, мэлдэн үчүтэй өрүтү талан, оһон олоххо сирдэтирибүтүгэр көмөлөспүттэрэ. Арабытын, Георгий Седалищевы, санаан-ахтан аастыт бары билэр дойдулаахтарбытыгар, нэһилиэк библиотекатын сэбиэдиссэйигэр Анна Аржакова, кулууп директорыгар Валентина Аржакова бары махталбытын тирдэбүт. Арабыт олоҕо салтанар кэнчээри ыччаттарынан, дьон өйүтэр-сүрүтэр интэн хаалыт үтүө өйдөбүлүрүнэн.

Таисия СИВЦЕВА.

БААСКАЛАР, ЧООЧУЛУОПТАР-АЛААС УЙБАНЫАПТАР ЭТИЛЭР

Күндү бириг дойдулаахтарым, "Дойдум мизинэ, Хатылы" дигэн 2006 с. бөчөттэммит кинигэҕэ Уйбаныаптар тустарынан төрүтүлэри суруйар 2-с сыһыарыыта туох да суруллубатаҕын көрөммүн төһөнү истибилиһинэн, билэрбинэн бу дьон туһунан ситтэҕэ суох да буоллар, санаабын үлэстэргэ холонон көрүүм. Этэргэ дьылы ким да умнулубат, туох да умнулубат.

Бааска Уйбаныап (аҕатын аатын чуолкайдаабытым) икки уоллаах эбит. Улахана Сэргэй, кырата Чоочулуоп Уйбаан. Ити дьон туһунан кэпсээтэххэ маньык.

Уйбаныап Сэргэй Баһылай-абык сүүрбөччө сүөһүлээҕэ, үс сыһылааҕа суруллубут. 1917 с. биэргэһинэн көрдөххө, кэргэ-нинэн Вераһыт сааһырыт (56, 57 саастаах) дьон. Бу дьон 8 саастаах Сэргэй, 32 саастаах Луҕа (Луҕаарыс) дигэн уолат-тардаах ону таһынан хас да кыыс-таах эбиттэр. Луҕаарыс ити кэмгэ туспа ыал буолбут киһи. Кини бириг кыыстааҕа суруллубут. Ол кыыс дьыһыта ханна тийэбитин билбэтим. Онтон ити 8 саастаах Сэргэй дигэн ааттаах Сэргэдьэ (Сэргэй Сэргэдьэс Уйбаныап) буолуоктаах. Хатылы нэһилиэтин кырдыаҕастара бары биллэлэринэн, бу киһи 1936 сыл дьэки, туох да арыгы-ас суох эрдэһинэ, ньиэрбэһинэн ыарыйдаҕа буолуо, улахан киһи хомойор дьыалатын оһонор баран өлбүтэ. Кинигтэн бириг уол оҕо хаалбытын абаҕата Луҕаарыс иһтэн, улаатыннаран, киһи-хара онорбута. Ол-Уйба-ныап Бааска, Баһылай Сэргэдьэ-бис Уйбаныап. Үөрөмөҕө буол-лар артыыс бөрдө тахсыахтаах үйэһитэ этэ. Дэгиттэр талаан-нааҕа: ыһыһыра, үнүкүүлүүрө, моһоллоһууна да күлэрттир бу-олара. Хатылы кулуубутар үлэ-лэһиттэ да буолуо. Мыһылаттан

Егоровтар кыыстарын кэргэн ылыгыта, хас да оҕо хаалыт буолуоктаах.

Улахан уол Луҕаарыс, үөһэ эһигитин курдук, туспа ыал буолбут, 5 ыанар ынахтаах, 2 сыһылаах дигэн суруллубут. Бу киһини 1921-1922 сс. повстан-чествоҕа кыттыыта дигэн кэп-сэһиллэр этэ. Өскө үөһү оһостор курдук этилэр. Онтукабыт билигин уларыйда. Төттөрүтүн, саха норуота суверенитет иһин саа-саадах тутан охсуспут ю-мөн курдук суруйаллар.

Луҕаарыс киһи быһыыты-нан сүрдэх үчүтэй, сааһын ту-хары колхоз хаһан да бүһэрт түбүктээх үлэтигэр күүһүн харыстаабакка үлэлэһитэ. Калин, аны санаатахха, инсульттан бу-оллаҕа буолуо, сап-салыбырас буолан хаалбыта. Онтука аат буолан "Салҕа Луҕаарыс" дигэн хара өлүөҕү дьэри сылдьыбыта.

Луҕаарыстааҕы кытары би-ригэ төрөөбүт кыргыттардан улаханнара-Боккуойа. Хатылы нэһилиэгэр өр кэмнэргэ Сэбиэт, колхоз председателинэн үлэлэ-эбит, Аҕа дойдуга улуу сэрэгитин кыттыылааҕа Литви́нцев Ере-мей Илларионович ийэһэ.

Ортоку кыыс-Марфа. Мын-даҕайы оскуолатын кырдыаҕас учуутала Неустроев Михаил Дмитриевич уонна кини быраа-та, кэлин партия райкомугар үлэлэбүт Иннокентий Дмитри-евич Неустроев ийэлэра.

Кыра кыыс-Дааһа. Бу кыыс

Соловьев нэһилиэгэр Уһун Сүөдэр дигэн киһинэ кэргэн тахсыыта. Онтон Федорова Мария Осиковна дигэн учуутал, үлэ, таһыл ветерана билигин пенсияҕа олоҕор. Оҕолордоох.

Аны билигин Бааска Уйба-ныап иккис, кыра уолун Чоочу-луоп Уйбаан уонна кини оҕоло-рун, ыччат тарын туһунан ахты-ым.

Чоочулуоп Уйбаан, толору аата Иван Васильевич Иванов, Өкөөп рев.люцтытын саҕана кэргэннээн Мотуруонаһын 50-ча саастаах дьон эбиттэр. Бу дьон этэллэрчин курдук, олус наһаа байбата: с, көмнөрү сөһө-тик олоҕуруттар эбит. Ынах сүөһүтүтүрү сыгыны хото иһи-лэрттэр. Бу дьон иккис уоллаах-тара: улахан уол Торопуун Кестөкүүн Кэро мөһөп кыһа өлөһсөһү ("Майн майн") кэргэн-нэммиттэн уол таах кыыс ха-албыта. Кыһа ийэ этин аатынан Александра, кини ийэ Шураһтан атыһынан ааттааһыт этилэр. Өр кэмгэ Хатылынан, Болтонгоһон, урут медпуун суох эрдэһинэ ха-рах сиксэртэһинэн үлэлэһитэ. Быһата, соҕрох эмчи киһи бу-олара, дэлгэр даҕаны "бидиги быраастыт" дьэһтэрэ, дуо? Кэргэн-нэммиттэр, бйраатын кыһынын оҕо ғынан улаатынна-рыта.

Уола Дьөгүөр Уйбаныап (Егор Трофимович Иванов) оҕо эрдэһинэ ФЭО (фабрично-за-водское обучение), билигин

СИТУ, ПТУ курдук үөрэххэ үөрэнэн баран, хоту Булуһта Трофимовская балык заводугар бондарь (тууһамыт балыгы ха-алыһа аналлаах мас уһааты онороччу) буола сылдьыбыта. Ол кини Дьөгүскайга тахсан педучилищегэ кыттыс кэмгэ ко-менданнаабыта. Калин доруо-буһата мөһтөөн арыһах сыл-лаабыта олохтон туораабыта. Кинигтэн уоллаах кыыс өрлөр хаалбытара Вола Валерий ыа-рыһах буолан элэр сааһыгар өлбүтэ, кыһа Валентина Мын-даҕайыта сааһын туһура уһуу-уһууан иһтэччигинэн үлэлэ-бүтэ. Кэргэннээх, үс оҕлоох.

Чоочулуоп Уйбаан кыра уо-ла Киргизлэй (Григорий Ивано-вич Иванов) Кылаачый Солов-ев (Игнатий Васильевич Соло-вьев) кыһынын Дьэбдизин кэргэн ылыгыттан Мотя Иванова төрүүр. Мотя куоракка олох-суйбута, Коркын дигэн Аҕа дой-ду сэрэгитин кыттыылааҕар, бөйүттэн аҕа киһинэ кэргэн тахсыбыта. Кэргэнин "Көмүс Торуоска" дигэн хос ааттыла-ра. Кинилэртэн хас да оҕо баар. Олортон Хатылы оскуолатыгар үөрэнэ сылдьыбыт Никитта Ко-ркынны билэбин. Киргизлэйтэн Мотяһтан атын оҕо баарын бил-бэһин.

Чоочулуоп Уйбаан кэргэ-нэ Мотуруонаны кытары Афа-насий Ильич, Егор Ильич, кинилэр балтылара Боккуойа аҕалара Аппаала Ылдыаа биригэ төрөөбүт. Ол да иһин буоллаҕа буолуо ити дьон Майыастары, Көмүс Торуоскалары кытары сүрдэһин аймаҕыраһар эти-

лэр.

Аны Марк Михайлович Со-ловьев, Мария Инногентьевна Попова (Маайа Боппуок), Мы-рылаттан Петров Дмитрий (Виктор), Хомтодоһентар Баас-калартан төрүттээх сиксэр бу-олаллар. Холубур, Т.И.Макси-мова этэринэн, Мырыла "Күндү Быгыт" Ньуксулай (Хомтодоһ) кэргэнэ Бааска бастакы уола Сэргэй кыһа үһү.

Чоочулуоп Уйбаан бөйүтэ уонна уолаттара Торопуун, Киргизлэй сениа, сүөһүлээх-ас-таах дьон буолан биридин үлэһити, хамначчыты тутар эбиттэр. Уолаттара аймаҕалаан туран олоҕу сирдэригэр аны-гылыы моһуоһунах нуучча дьы-элэрин (ампаар дьыһыт итин-ник ааттылылара) туттар эбит-тэр. Ол дьыһыт сорохторо Ха-тылыта киирэн тураллар. Ол курдук Иванов М.М. (Минчэ-лээн) дьыһыт билэр Киргизлэй кэргэ, С.А.Никитин Ланалды-таары дьыһыт Чоочулуоп Уйбаан бөйүтүн кэргэ, оттон Бабаҕа оҕо лааҕырыгар турар икки дьы-Торопуун кэргэннэрэ эбиттэр.

Бааскалар, Чоочулуоптар олоҕу сирдэрэ-дойдулара Ба-баҕа үрөһүн чуһаһынааҕы Суо-мугу, Букааһылар дигэн ааттаах алаастар. Ол да иһин бу дьон Улаас Уйбаныаптар дигэн аатта-атахтара.

Түмүктэр, бу ахтыыны су-руйарбар көмөлөспүт дьоммор барыларыгар, ордук Т.И.Макси-мова, дьирг махталбын тирдэ-бин.

Эдуард КУЗЬМИН.

1000 2000 3000 4000 5000 6000 7000 8000 9000 10000 11000 12000 13000 14000 15000 16000 17000 18000 19000 20000 21000 22000 23000 24000 25000 26000 27000 28000 29000 30000 31000 32000 33000 34000 35000 36000 37000 38000 39000 40000 41000 42000 43000 44000 45000 46000 47000 48000 49000 50000 51000 52000 53000 54000 55000 56000 57000 58000 59000 60000 61000 62000 63000 64000 65000 66000 67000 68000 69000 70000 71000 72000 73000 74000 75000 76000 77000 78000 79000 80000 81000 82000 83000 84000 85000 86000 87000 88000 89000 90000 91000 92000 93000 94000 95000 96000 97000 98000 99000 100000